

ชนชั้นนักรบในสมัยคะมะกุระ

พิมพัฒน์ ดิษยบุตร¹

ช่วงปี ค.ศ.1185 นั้นเป็นจุดสำคัญและเป็นจุดเริ่มต้นของการเปลี่ยนแปลงจากญี่ปุ่นในสมัยโบราณไปสู่ญี่ปุ่นในยุคสมัยกลาง ช่วงก่อนที่จะมีการเปลี่ยนแปลงครั้งนี้ สภาพทางการเมืองของประเทศโดยทั่วๆ ไปได้มีการแข่งขันกันในหมู่นักรบตระกูลต่างๆ เพื่อแย่งชิงอำนาจ¹ และเพื่อแย่งชิงที่ดินซึ่งสภาพดังกล่าวมีมาตั้งแต่ช่วงปลายสมัยเฮอัน (Heian) (ค.ศ.784–1180) ก่อนหน้าสมัยคะมะกุระ (Kamakura) (ค.ศ.1185–1333) แล้ว ตระกูลนักรบที่ทำการสู้รบกันนั้นมีตระกูลหลักๆ อยู่ 2 ตระกูล คือ นักรบตระกูลทะอิระ (Taira) และมินาโมโตะ (Minamoto) และทั้ง 2 ตระกุลนั้นได้ถูกเรียกตัวให้เข้ามาจัดการเรื่องเกี่ยวกับการสืบราชสมบัติ ทั้งนี้เพราะทั้ง 2 ตระกุลต่างก็สืบเชื้อสายมาจากจักรพรรดิ และเหตุการณ์ที่ทั้งสองตระกูลถูกเรียกตัวให้เข้ามาจัดการเรื่องในเมืองหลวงนั้นได้ทำให้เกิดสงครามครั้งใหญ่ขึ้น คือ “สงครามโฮเง็น”² (Hogen Disturbance) ในปี ค.ศ.1156 และ “สงครามเฮอิจิ” (Heiji Disturbance) ในปี ค.ศ.1160 ผลจากการสู้รบกันทั้งสองครั้งนั้นตระกูลทะอิระนั้นได้รับชัยชนะ และได้นำไปสู่สงครามในครั้งสุดท้ายก่อนเข้าสู่ยุคสมัยคะมะกุระ คือสงครามเก็มเปอิ³ (Gempei War) ในช่วง ค.ศ.1180–1185 ซึ่งนับว่าเป็นสงครามใหญ่ในครั้งสุดท้ายของตระกูลนักรบทั้งสองตระกูล และได้ส่งผลอย่างมากให้ผู้นำตระกูลมินาโมโตะคือ มินาโมโตะโยะริโตะโมะ⁴ (Minamoto Yoritomo) ได้เข้ามาเป็นผู้นำที่เป็นนักรบอย่างเป็นทางการ

¹ ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาประวัติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ทางการ กองทัพของมินาโมะโตะ โยะริโตะนิมะ และกองทัพพันธมิตรของเขาสามารถเอาชนะกองทัพของ ทะอิระได้ แม้ทัพนายกองคนอื่นๆ ของทะอิระนั้นโดนถูกจับและถูกประหารชีวิต และโยะริโตะโมะจึงเข้ามามีอำนาจสูงสุดในการปกครองดินแดนญี่ปุ่น

การขึ้นมามีอำนาจทางการเมืองการปกครองของนักรบนั้น มีเหตุปัจจัยหลักมาจากการไม่ประสบความสำเร็จในการเกณฑ์กำลังทหารจากชาวไร่ชาวนาตามประมวลกฎหมายทะอิโฮ⁵ และได้ทำให้เกิดกลุ่มนักรบขึ้นมาในสังคมญี่ปุ่น ซึ่งนับว่าเป็นการรวมกลุ่มกันของพวกนักรบในช่วงประมาณคริสต์ศตวรรษที่ 10 เมื่อทางการไม่อาจจัดทำกำลังพลเพื่อดูแลรักษาความสงบในท้องถิ่น หรือเพื่อพิทักษ์รักษาความสงบยามสงครามได้ สภาพดังกล่าวส่งผลให้ขุนนางใน ท้องถิ่นต้องหากำลังของตนเอง ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างขุนนางท้องถิ่นกับนักรบเหล่านั้นอยู่บนพื้นฐานของการมีผลประโยชน์ร่วมกัน ดังนั้นความสัมพันธ์จึงเป็นความสัมพันธ์ที่เป็นส่วนตัว ซึ่งนอกจากเจ้าหน้าที่ของรัฐจะมีกองกำลังทหารที่เป็นของตนเองแล้ว ผู้บริหารที่ดินขนาดใหญ่ซึ่งเป็นของเอกชน หรือที่เรียกว่า “โฌเอ็น” (Shoen) รวมทั้งวัดในพระพุทธศาสนา และวิหารชินโตเองก็มีกองกำลังส่วนตัวเช่นกัน เมื่อระยะเวลาผ่านไปนักรบกลุ่มต่างๆ ได้รวมตัวกันเป็นกลุ่มขนาดใหญ่ที่มีอำนาจและอิทธิพลครอบคลุมดินแดนต่างๆ การรวมกลุ่มของนักรบนั้นอยู่บนพื้นฐานของความเป็นเครือญาติที่มีการประกอบพิธีกรรมร่วมกัน และเรื่องของหน้าที่ ความจงรักภักดีที่มีระหว่างกลุ่มนักรบกับหัวหน้ากลุ่ม นักรบนั้นก็มีความสำคัญเช่นกัน ผู้ที่เป็นหัวหน้ากลุ่มนักรบขนาดใหญ่ นั้นมักที่จะเป็นผู้ที่สืบเชื้อสายมาจากตระกูลขุนนางในราชสำนักหรือเป็นตระกูลเชื้อพระวงศ์ที่สืบเชื้อสายมาจากองค์จักรพรรดิ กลุ่มนักรบต่างๆ นั้นมักจะเป็นที่รู้จักตามชื่อตระกูลของ หัวหน้ากลุ่ม เช่น กลุ่มนักรบตระกูลทะอิระ (Taira) กลุ่มนักรบตระกูลมินาโมะโตะ (Minamoto) ซึ่งเป็น 2 ตระกูลที่มีบทบาทในการสร้างประวัติศาสตร์ญี่ปุ่นช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 11-12 อย่างมาก⁶

กล่าวได้ว่า การพัฒนาอำนาจของนักรบทั้งสองตระกูลคืออะชิระและมินาโมโตะนั้นขึ้นอยู่กับ การแสวงหาบิรวารและพันธมิตรในหมู่นักรบท้องถิ่น เพื่อจะได้นำมาใช้เป็นกำลังพลเพื่อสร้างฐานอำนาจที่สำคัญดังนี้คือ 1) ฐานอำนาจทางเศรษฐกิจ คือ การที่มีโคโนเอะอยู่ในความคุ้มครองและ 2) ฐานอำนาจทางการเมืองคือการดำรงตำแหน่งเป็นขุนนางของรัฐ เช่น เป็นผู้ว่าราชการจังหวัดที่มีอำนาจทางการเมืองและตำรวจ ที่สำคัญก็จะต้องได้รับความไว้วางใจให้เป็นกองทัพของราชสำนักเพื่อปราบกบฏด้วย

การที่ถือว่าช่วงที่มินาโมโตะ โยะริโตะโมะ ได้เข้ามามีชัยชนะนั้นเป็นจุดเปลี่ยนแปลงทางการเมืองการปกครองของญี่ปุ่น เพราะวามินาโมโตะ โยะริโตะโมะเองไม่ได้เปลี่ยนสถานะของตนไปเป็นข้าราชสำนักอย่างเช่นอะชิระ คิโยะโมะริทำ แต่โยะริโตะโมะกลับตั้งรัฐบาลทหารโดยเฉพาะที่เรียกว่า “บากุฟุ” (Bakufu) ขึ้นมาที่เมืองคะมะกุระ ซึ่งนับว่าเป็นศูนย์กลางอำนาจที่อยู่นอกกรุง เกียวโตที่เป็นเมืองหลวง และจากการตั้งรัฐบาลทหารดังกล่าวได้นำไปสู่ของการปกครองโดยกลุ่มทหารตระกูลต่างๆ ตามมา ซึ่งถ้าพิจารณาแยกลงไปในยุคสมัยคะมะกุระ ค.ศ.1185–1333 แล้วสามารถแบ่งช่วงเวลาย่อยลงไปได้อีกตามความแตกต่างกันของผู้ที่เข้ามาปกครองคือ 1) ช่วงที่การปกครอง อยู่ภายใต้อำนาจของนักรบในตระกูลมินาโมโตะ ค.ศ.1185–1203 และ 2) ช่วงที่การปกครองอยู่ภายใต้อำนาจของนักรบในตระกูลโฮโจ ค.ศ.1203–1333 และช่วงท้ายของการปกครองโดยพวกผู้นำนักรบในสมัยคะมะกุระในปี ค.ศ. 1333 นั้นมาจากความพยายามฟื้นฟูอำนาจของจักรพรรดิโกะ ดะอิโงะ⁷ ในปี ค.ศ.1334

ในการนี้พอที่จะสรุปได้ถึงวิธีในการสร้างความชอบธรรมของพวกนักรบใช้ฐานอำนาจเพื่อเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยในการสร้างความถูกต้องชอบธรรมให้กับพวกผู้นำนักรบเพื่อที่จะเข้ามาปกครองตนเอง ซึ่งจากการสำรวจงานเขียนทางประวัติศาสตร์แล้วได้มีการระบุเรื่องของฐานอำนาจที่พวกผู้นำนักรบได้ใช้เพื่อสร้างความชอบธรรม ดังนี้ คือ

1)ฐานอำนาจทางการเมือง การเลือกศูนย์กลางในการมีอำนาจในการปกครองของ ตนเองนั้นเป็นเรื่องที่สำคัญเมื่อมินาโมะโตะ โยะริโตะโมะ ปราบทะอิระได้เสร็จก็ได้เจริญรอยตาม ทะอิระ โดยการเข้าไปสร้างฐานอำนาจในกรุงเกียวโต แต่ว่าในขณะเดียวกันโยะริโตะโมะก็ยังคงใช้เมืองคะมะกุระที่เป็นศูนย์กลางของเขาเป็นฐานอำนาจในการควบคุมดินแดนและกำลังคนที่อยู่ภายใต้อำนาจของเขาต่อไป วิธีอีกอย่างทางด้านการเมืองก็คือ การที่เขาไม่รับตำแหน่งขุนนางในหน่วยงานราชการของจักรพรรดิ และไม่ได้เข้าไปอยู่ในเมืองหลวง โดยเขาเลือกที่จะรักษาความเป็นนักรบตลอดไป และตั้งฐานที่มั่นที่เมืองคะมะกุระ นอกจากนั้นยังได้จำกัดไม่ให้พวกนักรบของเขาติดต่อกับทางราชสำนัก หรือห้ามพวกนักรบไม่ให้ไปรับตำแหน่งขุนนางโดยไม่ได้รับอนุญาตจากโยะริโตะโมะ จากประเด็นนี้ ยอร์ช แซนซัม^๖ มีความเห็นว่า โยะริโตะโมะไม่รับตำแหน่งขุนนางก็เพราะจะได้เป็นอิสระจากทางเมืองหลวง เพื่อตนเองจะได้สร้างระบบการครอบครองที่ดินและความผูกพันกับบริวารให้แน่นแฟ้นขึ้น ในขณะที่เขาก็จะได้เป็นผู้พิทักษ์ราชบัลลังก์ ผู้ปกป้องรัฐด้วย กล่าวคือได้เป็นทั้งผู้นำนักรบที่มีความสำคัญควบคู่ไปกับเป็นผู้ปกป้องและพิทักษ์ราชบัลลังก์ด้วย ดังนั้นโยะริโตะโมะจึงพอใจที่จะให้คะมะกุระนั้นเป็นฐานที่มั่นของรัฐบาลทหารของเขาเอง วิธีต่อไปในการสร้างฐานอำนาจทางการเมืองก็คือ การบริหารองค์กรของรัฐบาลทหาร (บาคุฟุ) ให้มีมาตรการ กฎหมาย หรือว่ามีหน่วยงานที่จะมาช่วยควบคุมหรือช่วยสร้างอำนาจให้กับพวกผู้นักรบได้

ใน การที่โยะริโตะโมะได้แต่งตั้งตำแหน่ง “จิโตะ” (Jito) และ “ฉุโงะ”^๗ (Shugo) ซึ่งเป็นตำแหน่งของผู้ที่จะเข้าไปอำนาจควบคุมดูแลตามท้องที่ต่าง ๆ แทนที่โยะริโตะโมะ เป็นการช่วยสอดส่องและดูแลแทนผู้นักรบ พวกฉุโงะและจิโตะเหล่านี้ล้วนแล้วแต่เป็นนักรบที่อาศัยอยู่ทางตะวันออกและเป็นผู้ที่ร่วมรบกับโยะริโตะโมะในสงครามเก็มเปะอิ หรือสงคราม 5 ปี ดังนั้นเพื่อเป็นการตอบแทนความจงรักภักดีของพวกเขา โยะริโตะโมะจึงได้บังคับให้ทางราช

สำนักยอมรับการแต่งตั้งตำแหน่งทั้งสองนี้แก่คนของโยะริโตะโมะ เพื่อให้พวกนั้นได้ไปประจำตามที่ต่างๆ ทั่วประเทศ โดยที่มีโยะริโตะโมะเองดำรงตำแหน่งโชจิโตะ (Sho-Jito) (ทหารพิทักษ์ทั่วไปหรือผู้ดูแล) และโชมุโงะ (Sho-Shugo) (ว่าการทหารทั่วไปหรือผู้ว่าคุมครอง) ที่มาคุมพวกจิโตะและมุโงะเหล่านี้อีกหนึ่ง กล่าวได้ว่าการมีอำนาจแต่งตั้งให้บริวารดำรงตำแหน่งมุโงะและจิโตะนั้นเป็นเครื่องมือสำคัญในการขยายอำนาจของรัฐบาลทหารที่อะมะกุระไปยังดินแดนต่างๆ ที่อยู่เหนือจากอำนาจของโยะริโตะโมะที่มีมาแต่เดิม ใน ค.ศ. 1192 โยะริโตะโมะก็ได้รับพระราชทานตำแหน่ง เซอิไตอิ โชกุน (Sei-tai-Shogun) นับว่าเป็นตำแหน่งกิตติมศักดิ์ทางด้านการทหาร ซึ่งเท่ากับเป็นการช่วยรับรองถึงความชอบธรรมในอำนาจของโยะริโตะโมะและรัฐบาลทหารของเขามากยิ่งขึ้น

นอกจากนั้นโยะริโตะโมะยังได้ตั้งสภาเจ้าหน้าที่ขึ้นมา 3 หน่วย¹⁰ คือ 1) ซามูไรโตะโคะโระ (Samurai Dokoro) (สภานักรบ) 2) มันโดะโคะโระ (Mandokoro) (สภาบริหาร) 3) มันทชูโจ (Monchu-jo) (สภาแห่งความยุติธรรม)

ลักษณะเด่นของรัฐบาลทหารโยะริโตะโมะก็คือ ระบบความสัมพันธ์ระหว่างขุนนางกับคนในดินแดนนั้นๆ ตลอดจนความจงรักภักดีของพวกที่อยู่ในที่ดินที่มีต่อโยะริโตะโมะนั้นเอง นับว่าโยะริโตะโมะได้สร้างฐานอำนาจทางการเมืองให้มั่นคง โดยการนำเอาความจงรักภักดีที่กลุ่มนักรบมีต่อเขามาใช้ ทำให้เกิดการรวมตัวของกลุ่มนักรบทางตะวันออกที่มีความเข้มแข็ง นอกจากนั้นยังได้ขยายฐานอำนาจของเขาออกไปอีกโดยการส่งคนไปประจำตามท้องถิ่นต่างๆ ดังที่ได้กล่าวไปแล้ว เป็นความฉลาดของโยะริโตะโมะที่ได้สร้างฐานอำนาจและสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในเขตชนบทก่อน โดยเฉพาะอย่างยิ่งทางภาคตะวันออก จนทำให้รัฐบาลอะมะกุระกลายเป็นศูนย์กลางที่มีความสำคัญทางด้านการเมืองและมีความสำคัญพอๆ กับเกียวโต

วิธีสุดท้ายของการสร้างฐานอำนาจทางการเมืองของโยะริโตะโมะเก้ คืออาศัยความชอบธรรมในการมีอำนาจทางการเมืองปกครองของพวกเขาผู้นำกรบโดยอาศัยบารมีจากองค์จักรพรรดิ โดยการอ้างว่าตนนั้นเป็นผู้ที่เข้ามาปกป้องราชบัลลังก์ เมื่อพิจารณาไปที่นโยบายในด้านของการ ปกครองแล้ว โยะริโตะโมะเองก็แสดงออกถึงความต้องการที่จะรักษาโครงสร้างการบริหารราชการแบบเดิมเอาไว้ นั่นคือ จักรพรรดิและขุนนางยังคงมีอำนาจในการบริหารราชการแผ่นดิน แต่ว่าในขณะเดียวกันก็ได้มีการป้องกันไม่ให้จักรพรรดิล่วงล้ำเข้าไปในเขตอำนาจของโยะริโตะโมะเช่นกัน และถ้าจักรพรรดิต้องการพระราชทานรางวัลให้แก่กักรบซึ่งอยู่ในการปกครองของโยะริโตะโมะจะต้องส่งเรื่องมาให้โยะริโตะโมะพิจารณาก่อน กล่าวได้ว่า โยะริโตะโมะ ต้องการให้เกิดการร่วมมือกันระหว่างองค์จักรพรรดิกับเขาเองในเรื่องของการปกครอง โดยการที่โยะริโตะโมะมีบทบาทในการเป็นผู้พิทักษ์ปกป้องรัฐ และในขณะที่จักรพรรดิเองก็ทรงอยู่ในฐานะเป็นผู้ปกครอง¹¹

นอกจากฐานอำนาจทางการเมืองแล้ว โยะริโตะโมะก็ยังมีฐานอำนาจทางเศรษฐกิจที่จะช่วยสนับสนุนการมีอำนาจของพวกเขาผู้นำกรบให้มีความมั่นคงมากขึ้น นั่นก็คือ “ระบบโมเอิน”¹² ในสมัยโยะริโตะโมะนั้นโมเอินเหล่านี้ก็คือที่ดินที่ยึดมาได้จากพวกทะอิระ โยะริโตะโมะนั้นมีโมเอินที่อยู่ภายใต้อำนาจประมาณ 120 แห่ง ใน 39 จังหวัด ซึ่งที่ดินที่ยึดมาได้นี้ได้ถูกรับรองความชอบธรรมในการยึดครองโดยหน่วยงานของจักรพรรดิสละราชย์¹³ (Insei) นอกจากนั้นก็ยังมียโมเอินที่ผู้สนับสนุนของเขาร้องขอให้เขาเป็นผู้อุปถัมภ์อีกเป็นจำนวนมาก¹⁴ นับได้ว่าโมเอินหรือที่ดินต่างๆ เหล่านี้เป็นฐานทางเศรษฐกิจที่มีความสำคัญของโยะริโตะโมะ

การที่โยะริโตะโมะได้เข้ามามีอำนาจนั้น ได้มีส่วนทำให้รัฐบาลทหารที่คะมะกุระนั้นเป็นศูนย์กลางในการบริหารราชการอีกแห่งหนึ่ง โดยที่มีการ

ขยายขอบเขตออกไปอย่างกว้างขวางมากทั่วดินแดนญี่ปุ่น แต่หน่วยงานของโยะริโตะโมะที่ตั่งขึ้นมานี้ไม่ได้เข้าไปแทนที่หน่วยงานเดิมขององค์จักรพรรดิที่ยังคงมีอยู่ หน่วยงานของรัฐบาลบาคุฟุในทางทฤษฎีนั้นเป็นแค่เพียงหน่วยงานเสริมเท่านั้น หากแต่ว่าในทางปฏิบัติมีอำนาจมากกว่าหน่วยงานเดิม¹⁵

ในยุคสมัยตะมะกุระนั้นได้แบ่งการปกครองออกเป็นสองช่วงย่อยๆ ช่วงแรกคือ การปกครองของผู้นำนักรบตระกูลมินาโมโตะ ช่วงสองได้แก่ การปกครองของตระกูลโฮโจ ในช่วงเวลาดังแต่ ค.ศ.1203-1333 ซึ่งเป็นตระกูลของมะชะโกะ ผู้เป็นภรรยาของโยะริโตะโมะที่สามารถยึดอำนาจและเข้าไปควบคุมรัฐบาลทหารที่ตะมะกุระ วิธีในการที่ใช้สร้างความชอบธรรมให้กับการขึ้นมามีอำนาจของโยะมิโตะกิ พี่ชายของนางมะชะโกะ คือการให้พระราชวงศ์เข้ามาดำรงตำแหน่งโชกุนที่ตะมะกุระ ในสมัยจักรพรรดิโกะโตะปะ ดังนั้นโชกุนในสมัยตระกูลโฮโจจึงไม่ได้มีอำนาจแต่ประการใดจะเป็นก็แต่เพียงหุ่นเชิดของผู้สำเร็จราชการของตระกูลโฮโจเท่านั้น

ในที่สุดองค์จักรพรรดิโกะโตะปะได้นำอำนาจของสถาบันคืนด้วยการพยายามโค่นล้มรัฐบาลภายใต้การนำของตระกูลโฮโจ จนทำให้เกิดเป็น “เหตุการณ์โจคิว” (Jokyu)¹⁶

เหตุการณ์โจคิวนั้นมีผลทำให้ในเวลาต่อมาทางราชสำนักจะทำการตั้งกองมาขอความเห็นชอบจากรัฐบาลโชกุน และตระกูลโฮโจก็เป็นผู้ที่กำหนดบทบาทตัวบุคคลที่จะสืบราชสมบัติ สิ่งสำคัญที่เกิดขึ้นอันเป็นปัจจัยที่ช่วยสร้างความชอบธรรมให้กับผู้นำนักรบจากตระกูลโฮโจคือ ในช่วง ค.ศ.1225 มีการตั้งสภา และ ค.ศ.1232 ได้มีการใช้ประมวลกฎหมายฉบับแรกสำหรับทหารขึ้นคือ “ประมวลกฎหมายโจเอ” (Joei Code) ที่มีจุดมุ่งหมายในการกระจายอำนาจการปกครองออกไปให้มากและกว้างขวางยิ่งขึ้น ในการนี้ได้มีการเชิญผู้นำนักรบตามท้องถิ่นต่างๆ ให้เข้ามาประจำในสภาอีกด้วย ประมวลกฎหมายโจเอนี้เท่ากับเป็นการแสดงให้เห็นถึงอำนาจทางทหารที่มีอย่าง ชัดเจนมากยิ่งขึ้นในสมัยนี้ เป็นการ

สะท้อนว่าได้มีการเปลี่ยนแปลงจากสังคมชนชั้นสูงในกรุงเกียวโตมาเป็นสังคมทหารที่มีทหารเป็นผู้ปกครองและเข้ามาดูแลความสงบเรียบร้อยกฎหมายโจเอนั้นก็มีลักษณะเด่นเฉพาะในตัวเองที่มีความแตกต่างจากกฎหมายชั้นสูงที่มีสมัยเออัน เพราะว่ากฎหมายที่ประมวลขึ้นมาโดยทหารนี้เป็นกฎหมายที่ร่างขึ้นเฉพาะสำหรับพวกนักรบเท่านั้น และเน้นไปที่เรื่องการปฏิบัติหน้าที่ดูแลและให้การพิทักษ์คุ้มครอง และตัดสินกรณีพิพาทเกี่ยวกับเรื่องที่ติดรวมทั้งการสืบมรดกต่างๆ ตลอดจนการกำหนดโทษที่ผู้กระทำความผิด

การปกครองของตระกูลโฮโจนั้นใช้วิธีในการปกครองเหมือนกันกับโยะริโตะโมะ ส่งผลให้ฐานอำนาจทางการเมืองและเศรษฐกิจนั้นมีความมั่นคงแต่ต่อมาก็ได้เกิดความเสื่อมจากเหตุปัจจัยคือ

1) ผู้ว่าการทหารประจำตามท้องถิ่นต่างๆ มีอำนาจเพิ่มมากขึ้นทั้งทางการเมืองและเศรษฐกิจในเขตท้องถิ่นของตน จึงเริ่มไม่พอใจการผูกขาดอำนาจของตระกูลโฮโจ และไม่เต็มใจนักที่จะทำตามคำสั่งของโฮโจอีกต่อไปเท่ากับว่าความสัมพันธ์ระหว่างโฮโจในฐานะผู้นำนักรบกับบิรารของเขานั้นเริ่มเสื่อมลง

2) การเจริญเติบโตทางด้านการค้าที่ส่งผลต่อระบบการควบคุมจากรัฐบาลทหาร ทำให้ขุนนางในราชสำนักไม่พอใจรัฐบาลทหาร เพราะขุนนางจำต้องแบ่งผลประโยชน์จากโฉมเงินของตนครึ่งหนึ่งให้กับจิโตะ หรือผู้จัดการผลประโยชน์ของรัฐบาลทหารที่ประจำอยู่ในโฉมเงินต่างๆ ประกอบกับอำนาจของข้าราชการทหารภายในที่ดินต่างๆ ก็มีเพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆ ในขณะที่ผู้ว่าการที่เป็นพลเรือนหรือเป็นเจ้าของโฉมเงินนั้นมีอำนาจและบทบาทที่ลดลง¹⁷

3) เกิดความขัดแย้งในการแย่งราชสมบัติของจักรพรรดิ 2 สาย ราชสำนัก คือ สาย ตะอิกะกุจิ (Daikakuji) และสายจิเมียวอิน (Jimyoin)

4) การบุกรุกของพวกมองโกลใน ค.ศ.1274 และ 1280 ทำให้เกิดผลกระทบอย่างมากต่อการเสื่อมอำนาจของรัฐบาลโซกุน เพราะว่ารัฐบาลโซกุนจะต้องใช้งบประมาณเป็นจำนวนมากเพื่อรับมือกับกองทัพของกุบไลข่าน และรัฐบาลโซกุนยังต้องจัดการกับปัญหาเกี่ยวกับรางวัลซึ่งให้กับวัดที่ได้เกณฑ์พระมาสวดและทำพิธีช่วงมองโกลบุกจนกระทั่งเกิดคะมิกะเสะด้วย¹⁸

เท่ากับว่าช่วงปลายสมัยคະມະກຸຣະนั้น ทหารที่ได้กระจายอยู่ในท้องถิ่นต่างฝ่ายก็ได้มีการพัฒนาอำนาจของตนเองจนมีความเข้มแข็ง¹⁹ พวกขุนนางในราชสำนักที่ถูกส่งไปเป็นผู้ว่าการทหารนั้นต่างก็ไม่สามารถควบคุมนักรบในท้องถิ่นเหล่านั้นได้ จนในที่สุดก็ได้นำไปสู่การพยายามฟื้นฟูและขึ้นมามีอำนาจของจักรพรรดิโกะ ดะอิโอะ ใน ค.ศ.1331 ที่ได้เรียกว่าเป็นการปฏิรูปเค็มมุ (Kemmu Restoration)

โดยสรุปแล้วจะเห็นได้ว่าผู้นำนักรบที่อยู่ในสภาวะที่ไม่สามารถจะควบคุมนักรบกลุ่มอื่นๆ ที่มีความเข้มแข็ง และมีอิทธิพลไม่น้อยไปกว่าตน มักจะอาศัยความชอบธรรมในการมีอำนาจของตนจากพระบารมีขององค์จักรพรรดิและการเข้าไปเป็นผู้ปกป้องราชบัลลังก์ ดังนั้นผู้ที่เป็ศัตรูจึงจะถูกประณามว่าเป็นศัตรูของราชสำนัก เช่น กลุ่มของทะอิระ คิโยะโมะริ (ก่อนหน้าสมัยคະມະກຸຣະ) และโซกุนตระกูลอามิกะวะ (สมัยหลังจากคະມະກຸຣະ) ส่วนผู้นำนักรบที่เลือกการมีศูนย์อำนาจนอกกรุงเกียวโตนั้นก็มักจะมีความเชื่อมั่นในอำนาจทางทหารของตน แต่อย่างไรก็แล้วแต่ ผู้นำนักรบกลุ่มนี้ก็ได้ปฏิเสธว่าจักรพรรดินั้นเป็นสัญลักษณ์ของผู้มีอำนาจสูงสุด และตำแหน่งโซกุนหรือผู้นำ รัฐบาลทหารของนักรบก็จะต้องได้รับการพระราชทานมาจากจักรพรรดิ ซึ่งเท่ากับว่าสถาบันจักรพรรดินั้นมีความสำคัญในทางทฤษฎี ในขณะที่อำนาจในการปกครองดินแดนนั้นมีค่อนข้างจำกัด นักรบกลุ่มนี้ได้แก่ ผู้นำนักรบในสมัยคະມະກຸຣະ ซึ่งเป็นช่วงที่นักรบได้ก้าวขึ้นมามีอำนาจในการปกครองโดยตั้งรัฐบาลทหาร (บาคุฟุ) ขึ้นเป็นครั้งแรกในประวัติศาสตร์ญี่ปุ่น

เชิงอรรถ

1) ความไม่สงบดังกล่าวเกิดขึ้นมาจากการละเลยในการเกณฑ์ทหารทั่วประเทศ ซึ่งไม่ได้ปฏิบัติกันมาตั้งแต่ปี ค.ศ.792 และการละเลยนี้ทำให้เกิดผู้ดูแลที่ทำหน้าที่ในรูปแบบต่างๆ กันขึ้นมาแทน เช่น 1) กลุ่มทหารรับจ้างที่ไม่ใช่เป็นอาชีพ แต่ว่าถูกจ้างมาทำหน้าที่แทนรัฐบาล 2) กลุ่มที่อาศัยอยู่ตามที่ดินต่างๆ เพื่อทำหน้าที่ปกป้องผลประโยชน์ของเจ้าของที่ดินส่วนบุคคล เพราะว่าทางรัฐบาลไม่อาจส่งตำรวจเข้าไปในที่ดินส่วนบุคคลของแต่ละคนได้ จึงก่อให้เกิดมีกลุ่มตำรวจส่วนบุคคลของเจ้าของที่ดินขึ้นมากมาย 3) รัฐบาลส่วนกลางสามารถที่จะจัดตั้งกองทัพลูกเล็กขึ้นเพื่อช่วยงานรัฐบาลได้ และกลุ่มสุดท้ายนี้เองได้แก่สมาชิกของกลุ่มตระกูลทะอิระและมินาโมะโตะ ซึ่งทั้ง 2 ตระกูลนี้เป็นกลุ่มที่มาจากสายจักรพรรดิ

ระบบการเกณฑ์ทหาร รวมทั้งระบบที่ควบคุมทหารด้วยข้าราชการพลเรือนค่อยๆ เสื่อมลง เป็นเหตุให้ขุนนางท้องถิ่นจำต้องที่จะคิดอาวุธให้กับตนและพรรคพวก เพื่อป้องกันตัวและเพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยในท้องถิ่น ดังนั้นกองกำลังส่วนตัวของขุนนางในท้องถิ่นจึงพัฒนาต่อไปเป็นกลุ่มนักรบ (Bushi) ภาระทางด้านการทหารนั้นมีการขยายตัวเพิ่มมากขึ้นตามลำดับ ประกอบกับการแข่งขันกันเพื่อแย่งชิงอำนาจกันเองระหว่างกลุ่มนักรบต่างๆ ในท้องถิ่น นำไปสู่การรวมตัวกันของกลุ่มนักรบที่มีผลประโยชน์ร่วมกันหรือมีความสัมพันธ์เป็นญาติกันเพื่อความอยู่รอดของกลุ่มของตน แต่ว่าแม้จะมีกลุ่มนักรบกลุ่มต่างๆ จำนวนมากทั้งขนาดใหญ่และขนาดเล็ก แต่ก็ยังมีกลุ่มนักรบแค่สองตระกูลที่มีบทบาทดำเนินเด่นในช่วงก่อนสมัยคะมะกูระ นั่นคือกลุ่มนักรบตระกูลทะอิระและมินาโมะโตะ, อ้างจาก John W. Hall, Government and Local Power in Japan 500 to 1700 (New Jersey: Princeton University Press, 1980), pp. 133–135.

2) “สงครามโฮเงิน” เกิดขึ้นในปี ค.ศ.1156 เป็นสงครามที่เกิดขึ้นมาจากการพิพาทกันเรื่องเกี่ยวกับการสืบราชสมบัติขององค์จักรพรรดิ ซึ่งสถาบันจักรพรรดิก็ได้หันไปพึ่งทหารทั้งสองฝ่าย จึงได้ทำให้ทหารตระกูลไทระและมินาโมโตะต้องมาทำการสู้รบกัน และกลุ่มทะอิระก็ได้รับชัยชนะ จนส่งผลให้ที่ผู้นำทางทหารท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมและมีบทบาทสำคัญในการเมืองของราชสำนักเป็นครั้งแรก ส่วน “สงครามเฮอิจิ” เกิดขึ้นใน ค.ศ.1160 นั่นก็เป็นสงครามที่ต่อเนื่องมาจากสงครามโฮเงิน เหตุการณ์นี้ได้ทำให้อิทธิพลของกลุ่มนักรบมินาโมโตะในกรุงเกียวโตนั้นหมดไปด้วย เป็นการแสดงให้เห็นถึงความเข้มแข็งที่มากขึ้นของกองทัพทะอิระและพวกผู้นำทหารตระกูลทะอิระเองก็ยังสามารถขยายอำนาจออกไปอย่างมาก และสามารถเข้าไปมีอิทธิพลเหนือราชสำนักด้วยการสร้างความสัมพันธ์กับองค์จักรพรรดิและชนชั้นสูง, อ้างจาก Helen C. McCullough, *The Tale of the Heike* (Stanford: Stanford University Press, 1988), pp. 440–462.

3) สงครามเกมเปะอิ ช่วง ค.ศ.1180–1185 เป็นสงครามล้างแค้นระหว่างทหารของฝ่ายมินาโมโตะและฝ่ายไทระ สงครามครั้งนี้เป็นสงครามที่ส่งผลกระทบต่อคนทุกชนชั้นของญี่ปุ่น และเป็นสงครามที่นองเลือดมากทั้งนี้เพราะเป็นครั้งแรกที่ได้มีทหารเข้ามาในเมืองหลวงเป็นจำนวนมาก แม้ว่าที่ผ่านมามีอยู่บ้างที่เกิดกบฏต่างๆ ในบริเวณที่ราบคันโต (ทางตะวันออก) และตามจังหวัดทางเหนือที่พวกทะอิระและมินาโมโตะประจำอยู่ก็ตาม แต่การกบฏหรือการแข็งข้อที่เกิดขึ้นในแต่ละครั้งก็ไม่ได้มีผลกระทบไปทั่วประเทศเหมือนสงครามในครั้งนี้ และการลุกฮือหรือความไม่สงบที่เกิดขึ้นในแต่ละครั้งก็ไม่ได้ขยายขอบเขตหรืออาณาเขตออกไปมากเท่าสงครามในครั้งนี้ และสงครามในครั้งนี้ก็มีความแตกต่างกับทุกครั้งที่มีเพราะมีบุคคลหลายกลุ่มที่อาศัยในที่ต่างๆ ได้เข้ามาเกี่ยวข้องในสงครามนี้

สงครามที่เกิดขึ้นนั้นเกิดขึ้นมาจากการเรียกร้องขอความช่วยเหลือของโอโรสจักรพรรดิโกะชิระคะวะ ซึ่งสาเหตุหลักมีดังนี้ 1) การที่โอโรสจักรพรรดิ

โกะจิระคะวะได้ขอให้มินาโมะโตะ โยะริโตะโมะ ได้เข้ามาช่วยปราบปราม
 ทะอิระ คิโยะโมะริ ซึ่งนับว่าเป็นการทำสงครามล้างแค้น 2) การลุกฮือขึ้นมา
 ของกลุ่มชนที่ถือโอกาสในตอนประเทศอยู่ในระหว่างสงคราม และไม่มีกฎหมาย
 โดยได้ถือโอกาสตีอาวรุในดินแดนของตนเอง พวกเจ้าของที่ดินต่างๆสามารถที่จะ
 สั่งผู้คนให้ตีอาวรุให้เข้าไปในดินแดนที่ไม่มีเจ้าของอยู่ และการที่พวกทหารนั้น
 พร้อมใจกันสู้ในสงคราม 5 ปีนั้นอาจเพราะเพื่อผลประโยชน์ของตัวเองในการที่จะ
 ได้มาซึ่งที่ดินที่อยู่ในการควบคุมหรือภายใต้อำนาจของพวกเจ้าของที่ดิน, อ้างจาก
 Minoru Shinoda, The Founding of the Kamakura Shogunate 1180-1185 (New
 York: Columbia University Press, 1960), pp. 42-47.

4) การต่อสู้ของโยะริโตะโมะ ได้ต่อสู้โดยอ้างว่าเป็น การต่อสู้เพื่อ
 จักรพรรดิและราชบัลลังก์ การพิทักษ์รักษาเทพเจ้าของญี่ปุ่น และการปกป้อง
 พุทธศาสนา พอจะสรุปกลวิธีที่ โยะริโตะโมะใช้ในการต่อสู้กับไทระได้ดังนี้
 1) การให้ความสำคัญกับเทพเจ้าของชินโต เพื่อจะได้นำมาใช้เป็นเครื่องมือในการ
 สร้างการยอมรับในหมู่ของนักรบ เนื่องจากนักรบตระกูลต่างๆ จะต้องมีเทพเจ้า
 ประจำตระกูลหรือประจำกลุ่มของตน การแสดงความเคารพต่อเทพเจ้าอะมะเตะ
 ระซุ (Amaterasu) ที่เป็นเทพเจ้าสูงสุด จึงเป็นสิ่งที่มีส่วนในการสร้างการ
 ยอมรับโยะริโตะโมะให้มีเพิ่มมากขึ้น เมื่อเขาประกาศตนเป็นผู้พิทักษ์เทพเจ้า เขา
 ก็ย่อมเป็นผู้ปกป้องจักรพรรดิที่สืบเชื้อสายมาจากเทพเจ้าด้วยเช่นกัน เรียกได้ว่า
 โยะริโตะโมะใช้พุทธศาสนาหรือความเชื่อดั้งเดิมเพื่อสร้างการยอมรับ เนื่องจาก
 ไทระได้ชื่อว่าเป็นผู้ทำลายพุทธศาสนา 2) โยะริโตะโมะสร้างความชอบธรรมให้กับ
 กองทัพโดยอ้างว่าทำตามพระบัญชาของพระราชโอรสในจักรพรรดิ นั่นคือ เจ้าชาย
 โมะชิฮิโตะ (Mochihito) ซึ่งนับว่าเป็นความถูกต้อง พระบัญชานั้นคือการขับไล่
 ทะอิระและการเข้าไปบริหารราชการแผ่นดินแทนที่ทะอิระ 3) ทางด้านการรบนั้น

โยะริโตะโมะใช้วิธีการรวมอำนาจทางตะวันออกก่อน โดยการพยายามให้หัวหน้ากองกำลังทหารที่เป็นคู่แข่งและมีกองกำลังให้หันมายอมรับในอำนาจของโยะริโตะโมะ จนการรวมตะวันออกของโยะริโตะโมะประสบความสำเร็จ, อ้างจาก H.C. McCullough, *The Tale of the Heike* (Stanford: Stanford University Press, 1988), pp. 238–241.

5) ประมวลกฎหมายทะอิโฮ (Taiho) ได้เกิดขึ้นเมื่อมีการปฏิรูปทะอิเกะใน ค.ศ.645 โดยที่ประมวลกฎหมายทะอิโฮนั้นได้มีการกำหนดให้ขุนนางตำแหน่งพลเรือนที่ทำงานกับหน่วยงานของรัฐนั้นต้องรับผิดชอบภาระหน้าที่เฉพาะงานที่เป็นงานพลเรือนเท่านั้น ไม่อาจเข้าไปเกี่ยวข้องกับงานของกองทัพ ดังนั้นขุนนางพลเรือนจึงไม่อาจพกอาวุธหรือมีอาวุธได้ จุดประสงค์สำหรับข้อห้ามดังกล่าวก็เนื่องจากการแยกหน่วยงานทหารและพลเรือนออกจากกันอย่างชัดเจน และไม่ต้องการให้ขุนนางพลเรือนในท้องถิ่นสะสมอำนาจทางการเมืองเพื่อสร้างฐานอำนาจให้กับตนเองและพรรคพวกของตน นอกจากนั้นยังได้มีการออกพระราชบัญญัติเกณฑ์ทหารขึ้นในปี ค.ศ.701 ซึ่งความมุ่งหวังของการออกพระราชบัญญัตินี้ก็เพื่อให้หน่วยงานของจักรพรรดิสามารถควบคุมกำลังพลของรัฐได้ และเพื่อไม่ให้ขุนนางตระกูลใดตระกูลหนึ่งซึ่งรับผิดชอบทางการเมืองการทหารมีอำนาจเกินการควบคุมของรัฐ, อ้างจาก John W. Hall, *Government and Local Power in Japan 500 to 1700* (New Jersey: Princeton University Press, 1980), pp. 132–133.

6) นักรบตระกูลทะอิระเป็นที่รู้จักกันในชื่ออื่นๆ อีก คือ “เฮะอิจิ” (Heiji) หรือ “เฮะอิเกะ” (Heike) นักรบตระกูลไทระนั้นมีบรรพบุรุษที่สืบเชื้อสายมาจากจักรพรรดิคัมมุ (Kammu) ที่ครองราชย์ในช่วง ค.ศ.781–806 บรรดาลูกหลานของตระกูลทะอิระมักจะดำรงตำแหน่งที่สำคัญในราชการ เช่นเป็นผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นผู้จัดการหรือเป็นเจ้าของโฌเอ็นโนบริเวณที่ราบคันโต และตระกูลทะอิระยังได้ขยายอิทธิพลไปทางตอนใต้ของเกาะฮอนชูด้วย ความยิ่งใหญ่ของตระกูลทะอิระยัง

ทำให้กลุ่มนักรบท้องถิ่นต่างๆ พยายามเข้ามาเป็นพันธมิตรกับไทระด้วยการแต่งงาน หรือเข้ามาเป็นบริวาร

กล่าวโดยสรุปว่า การพัฒนาอำนาจของนักรบตระกูลทะอิระนั้นเริ่มจากการสืบเชื้อสายจากองค์จักรพรรดิและได้รับแต่งตั้งให้ไปเป็นขุนนางในท้องถิ่นต่างๆ ซึ่งเมื่อได้ตั้งถิ่นฐานในท้องถิ่นนั้นๆ แล้วก็ได้พัฒนาอำนาจทางทหารเช่นเดียวกันกับขุนนางท้องถิ่นอื่นๆ แต่ว่าด้วยสถานะทางสังคมที่เป็นเชื้อพระวงศ์จึงมีผลให้ตระกูลทะอิระนั้นกลายเป็นผู้นำกลุ่มนักรบที่มีขนาดใหญ่และมีพลังอำนาจทางทหารเป็นอย่างสูง ส่วนนักรบตระกูลมินาโมะโตะนั้นเป็นที่รู้จักกันโดยทั่วไปในอีกชื่อหนึ่งว่า “เก็นจิ” (Genji) มีบรรพบุรุษคือ จักรพรรดิ เซอิวะ (Seiwa) ครองราชย์ ค.ศ.858–876 กล่าวได้ว่าตระกูลมินาโมะโตะนั้นมีความใกล้ชิดกับราชสำนักมากกว่าตระกูลทะอิระ และดินแดนที่อยู่ภายใต้อำนาจของมินาโมะโตะนั้นจะอยู่ในบริเวณใกล้เคียงกับกรุงเกียวโต และในปลายคริสต์ศตวรรษที่ 11 มินาโมะโตะเองได้มีฐานอำนาจด้านทางเศรษฐกิจ ที่มั่นคงมาก

มินาโมะโตะได้ครองดินแดนเป็นจำนวนกว้างใหญ่ ในทางการเมืองนั้นก็เป็นที่ยอมรับของทางราชสำนัก และยังมีความสัมพันธ์ที่ดีกับกลุ่มนักรบกลุ่มต่างๆ ที่อยู่ทางภาคตะวันออกและเหนือด้วย, อ้างจาก Minoru Shinoda, *The Founding of the Kamakura Shogunate 1180–1185* (New York: Columbia University Press, 1960), pp. 40–42.

7) จักรพรรดิโกะ คะอิโงะ (Go-Diogo) (ครองราชย์ ค.ศ.1318–1339) ต้องการปฏิรูปการปกครองเพื่อสถาปนาอำนาจของจักรพรรดิขึ้นมาอีกครั้งหนึ่ง การปฏิรูปของพระองค์เป็นที่รู้จักกันในชื่อว่า “การปฏิรูปเค็มมุ” (Kemmu Restoration) โดยที่ทรงเป็นผู้นำในการกบฏต่อรัฐบาลทหารในปี ค.ศ.1331 และในปี ค.ศ.1332 ซึ่งครั้งที่ 2 นี้ทรงได้รับความช่วยเหลือจากผู้นำกองทัพอิสระ 2 คนที่มีบทบาทในการ

กำจัดโฮโจคือ อะมิกะงะ ทะกะอุจิ (Ashikaga Takauji) ผู้ที่สามารถยึดครองกรุงเกียวโตให้กับจักรพรรดิโกะ คะอิโงะ และนิตตะ โยะมิชิซะดะ (Nita Yoshisada) ผู้ที่สามารถทำลายอะมะกุระและกำจัดตระกูลโฮโจจนหมดสิ้น

ดังนั้นใน ค.ศ.1334–1336 จักรพรรดิโกะ คะอิโงะ จึงทรงพยายามฟื้นฟูพระราชอำนาจของจักรพรรดิ โดยได้ทรงพยายามนำระบบการบริหารราชการตามประมวลกฎหมายทะอิโฮมาใช้อย่างบังคับ และพยายามควบคุมกลุ่มอำนาจที่เป็นทหาร แต่ไม่เป็นผล เพราะกลุ่มทหารที่ได้ไปดำรงตำแหน่งเป็นฉุโงะหรือจิโตะในท้องถิ่นต่างๆ ได้พัฒนาอำนาจของตนเองจนมีความเข้มแข็งแล้ว ทำให้ขุนนางในราชสำนักที่ถูกส่งไปเป็นผู้ว่าการทหารไม่สามารถควบคุมนักรบในท้องถิ่นเหล่านี้ได้ จนในปี ค.ศ.1336 อะมิกะงะ ทะกะอุจิ จึงได้เข้ายึดครองเกียวโต แล้วสนับสนุนจักรพรรดิอีกองค์ คือ จักรพรรดิ โคะเมียว (Komyo) ให้ขึ้นครองราชสมบัติแทน, อ้างจาก พรหมณี นัทรพลรักษ์ และปริยา อิงคาภิรมย์ โสริเอะ, งานวิจัยเรื่องเจ็ดศตวรรษแห่งการครองอำนาจของนักรบญี่ปุ่น (กรุงเทพมหานคร: สถาบันเอเชียตะวันออกศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2532), น. 17–18.

8) George Sansom, A History of Japan to 1334 (Tokyo: Charles E. Tuttle Company, 1984), pp. 312–315.

9) “จิโตะ” คือบุคคลที่โยริโตะ โมะแต่งตั้งให้มีอำนาจไปอยู่ประจำตามท้องถิ่นที่มีปัญหาและไม่สงบเพื่อเข้าไปพิทักษ์รักษาความปลอดภัย พวกจิโตะเหล่านี้อาจจะเป็นทหารหรือเจ้าหน้าที่ติดอาวุธที่ถูกส่งไปปราบกบฏหรือไม่ก็เข้าไปจัดการเรื่องต่างๆ ที่เกิดขึ้น รวมทั้งเข้าไปสอดส่องให้แน่ใจว่าที่ดินไม่ได้ถูกล่วงล้ำและภยันตรายที่ต่างกัน มีการเก็บและส่งไปถึงคลังของรัฐ กล่าวง่ายๆ คือ จิโตะนั้นเป็นเหมือนกับตำรวจที่ทำหน้าที่พิทักษ์ความสงบสุขและประจำการอยู่ตามที่ดินต่างๆ “ฉุโงะ” คือ ผู้ว่าการทหารที่โยริโตะ โมะส่งไปให้มีอำนาจปกครองตามระดับจังหวัด และฉุโงะนั้นยังเป็นตำแหน่งที่ได้ตั้งขึ้นเพื่อต้องการให้ไปคานอำนาจกับผู้ว่า

การพลเรือน ซึ่งแต่เดิมเคยมีหน้าที่ดูแลที่ดินของรัฐ ตลอดจนดูแลความสงบเรียบร้อย นับว่าโยริโตะโมะแต่งตั้งฉุโงะขึ้นมาซ้อนทับตำแหน่งเดิมที่แต่งตั้งโดยชนชั้นสูงในสมัยก่อน ดังนั้นฉุโงะในสมัยโยริโตะโมะจึงได้ทำหน้าที่เหมือนกับตำรวจที่รักษาการในระดับจังหวัด, อ้างจาก John W. Hall and Jeffrey P. Mass, Medieval Japan: Essays in Institutional History (Stanford: Stanford University Press, 1988), pp. 157–159.

10) ซามูไรโตะโตะโระ (สภานักรบ) เป็นลูกน้องของตระกูลมินาโมโตะโดยตรง พวกนี้คือบุคคลที่ต่อสู้เพื่อโยริโตะโมะ และเป็นลูกน้องที่โยริโตะโมะให้รางวัล ตลอดจนแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งต่างๆ เช่น จิโตะ หรือ ฉุโงะ นอกจากนั้น ซามูไรโตะโตะโระยังสามารถถอดถอนคนจากตำแหน่งจิโตะและฉุโงะ และจัดการลงโทษเพื่อความยุติธรรมในกรณีที่จิโตะหรือฉุโงะนั้นไปทำร้ายหรือทำความผิด ดังนั้นการลงโทษทางอาญาต่างๆ ในเมืองหลวงจะถูกส่งเรื่องมายังซามูไรโตะโตะโตะที่เป็นเหมือนสภการบริหารทางทหาร 2) มั่นโตะโตะโระ (สภการบริหาร) ทำหน้าที่ในการจัดการเกี่ยวกับทรัพย์สินส่วนตัวของครอบครัวโยริโตะโมะ ควบคุมเกี่ยวกับการเงินและที่ดินต่างๆ 3) มั่นชูโจ (สภาแห่งความยุติธรรม) มีหน้าที่รับฟังคำร้องทุกข์ รับฟังเรื่องที่คนสามัญมาฟ้องร้องเกี่ยวกับทหารหรือเรื่องเกี่ยวกับลูกน้องโดยตรงของโยริโตะโมะ, อ้างจาก พรณี ฉัตรพลรักษ์ และปรีชา อิงคาภิรมย์ โยะริเอะ. งานวิจัยเรื่องเจ็ดศตวรรษแห่งการครองอำนาจของนักรบญี่ปุ่น (กรุงเทพมหานคร: สถาบันเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2532), น. 9–11.

11) G. Cameron Hurst III, “The Kubu Polity: Court–Bakufu Relations in Kamakura Japan,” in Court and Bakufu in Japan (New Haven: Yale University Press, 1982), pp. 7–8.

12) “โโมเอิน” (Shoen) เป็นระบบที่ถูกพัฒนาขึ้นมาจากระบบการปฏิรูปที่ดินที่เกิดขึ้นในสมัยเฮอัน ซึ่งในตอนแรกเป็นการจัดสรรที่ดินให้กับประชาชน แต่ประชาชนเองไม่มีกรรมสิทธิ์ในที่ดิน และประชาชนก็จะต้องเสียภาษีในรูปแบบต่างๆ ด้วย เช่น ภาษีที่ดิน ภาษีผลผลิต เป็นต้น ซึ่งก็ได้ช่วยทำให้รัฐบาลภายใต้การนำขององค์จักรพรรดินั้นสามารถที่จะควบคุมที่ดินและแรงงานของรัฐได้ รวมถึงเป็นการสร้างรายได้ให้กับรัฐอีกวิธีหนึ่งด้วย พระราชบัญญัติเกี่ยวกับการบุกเบิกและจับจองที่ดินใน ค.ศ.773 นั้นอนุญาตให้คนที่บุกเบิกที่ทำการจับจองพื้นที่เพาะปลูกนั้นสามารถที่จะมีกรรมสิทธิ์ในที่ดินนั้นได้ ในช่วงกลางคริสต์ศตวรรษที่ 8 เจ้าของที่ดินที่ได้กรรมสิทธิ์เหล่านั้นก็ได้มีการเอาที่ดินมารวมกันเป็นแปลงใหญ่โดยได้อาศัยอิทธิพลของขุนนางในราชสำนัก จึงได้เรียกว่า “โโมเอิน” ทั้งนี้เพื่อต้องการที่จะเสียภาษี และเพิ่มผลผลิต ในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 10 โโมเอินก็ได้ไปอยู่ภายใต้การอุปถัมภ์ของผู้ที่มีอำนาจในราชสำนักอย่างเต็มรูปแบบ และก็เป็นอิสระจากผู้ปกครองท้องถิ่นและรัฐ ทำให้เจ้าของโโมเอินสามารถดูแลและจัดการที่ดินกับผลประโยชน์ได้อย่างเป็นอิสระ โโมเอินหนึ่งๆ นั้นจะมีคนที่มีส่วนร่วมในการจัดการมาก ทำให้จำเป็นต้องแบ่งปันผลประโยชน์ตามสัดส่วนที่ได้ตกลงเอาไว้, อ้างจาก พิพาดา ยังเจริณู, ประวัติศาสตร์ขรรคมูโง (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2539), น. 67-71.

13) “จักรพรรดิสละราชย์” เกิดขึ้นในช่วงที่มีการขึ้นมามีอำนาจของขุนนางฟูจิواره (Fujiwara) สมัยการครองราชย์ของจักรพรรดิโกะซันโจ (Go-Sanjo) (ค.ศ.1068-1072) ซึ่งถือว่าเป็นสมัยของการสิ้นสุดอำนาจของฟูจิوارهด้วย โดยที่จักรพรรดินั้นทรงต้องการที่จะดึงอำนาจในการบริหารราชการของรัฐบาลจากขุนนางฟูจิوارهให้กลับมาสู่การบริหารราชการจากหน่วยงานส่วนพระองค์ โดยที่ทรงตั้งระบบสถาบันจักรพรรดิสละราชย์ขึ้นมาด้วยการเริ่มจาก “ระบบอินเซอิ” (Insei) ที่หมายถึงระบบการปกครองที่อำนาจในการบริหารราชการและการตัดสินใจในข้าราชการ

นั้นจะขึ้นอยู่กับจักรพรรดิที่ได้สละราชย์ไป และทรงปกครองด้วยหน่วยงานส่วนพระองค์ที่เรียกว่า “อินโนะโช” (In no cho) และมีผู้ที่ทำงานเป็นมหาดเล็กส่วนพระองค์ รวมไปถึงการรับผิดชอบการบริหารงานส่วนพระองค์ขององค์จักรพรรดิด้วย

อาจกล่าวได้ว่า จักรพรรดิสละราชย์นั้นได้เข้ามามีบทบาทและมีอำนาจในการปกครองที่เหนือกว่าจักรพรรดิที่ครองราชย์อยู่ในขณะนั้น รวมไปถึงพวกขุนนางที่มีอำนาจเดิมด้วย แต่ก็ไม่ได้หมายความว่าจักรพรรดิสละราชย์จะมีอำนาจในการปกครองแบบนี้ตลอดไป เนื่องจากได้มีขุนนางกลุ่มใหม่ที่ได้เข้ามามีบทบาทแทนที่ขุนนางฟูจิวาระ และที่สำคัญมีความแตกต่างกับขุนนางแบบเดิมตรงที่เป็นพวกของขุนนางที่เป็นนักรบด้วยในเวลาเดียวกัน, อ้างจาก Hurst G. Cameron, *Insei* (New York: Columbia University Press, 1976), pp. 106–119.

14) J.W. Hall, *Japan from Prehistory of Modern Times* (Tokyo: Charles. E. Tuttle Company, 1983), p. 8.

15) เมื่อวันเวลาผ่านไป การขึ้นมามีอำนาจของชนชั้นนักรบตามจังหวัดต่างๆ ตลอดจนเจ้าหน้าที่ที่ได้ทำหน้าที่พิทักษ์ และดูแลความเรียบร้อยของที่ดินต่างๆ ก็เริ่มมีบทบาทเด่นชัดบ้างเจ้าหน้าที่เดิมที่แต่งตั้งโดยขุนนางในเมืองหลวง และขุนนางเหล่านี้ก็เริ่มเสียผลประโยชน์ แม้ว่าเจ้าหน้าที่ที่เป็นขุนนางชั้นสูงจะยังคงมีความผูกพันกับชีวิตที่แสนสบายในเมืองหลวงก็ตาม แต่ว่าผลประโยชน์ที่เคยได้รับก็เริ่มถูกกัดกินและขัดขวาง นอกจากนั้นอำนาจทางทหารที่นับวันจะยิ่งมีมากขึ้นนี้ก็มีผลทำให้อิทธิพลทางการเมืองที่แต่เดิมอยู่ในเมืองหลวงกลับเปลี่ยนมือมาเป็นที่ละมະกะแทน จากเหตุผลดังกล่าวก็ได้ทำให้สถาบันจักรพรรดิเริ่มที่จะพยายามให้อำนาจทางการเมืองที่เคยมีอยู่เดิมของสถาบันจักรพรรดิกลับคืนมา, อ้างจาก J.W. Hall, *Japan from Prehistory to Modern Times*, pp. 102–103.

16) “เหตุการณ์โจคิว” นั้น ทำให้ทหารของตระกูลโฮโจสามารถนำกองทัพเข้าสู่กรุงเกียวโต และปราบปรามฝ่ายจักรพรรดิโกะโตะบะได้ และยังได้เนรเทศจักรพรรดิโกะโตะบะ ไปอยู่ที่เกาะโอะกิ และยึดทรัพย์สินต่างๆ ของจักรพรรดิโกะโตะบะ นอกจากนั้นยังได้ตั้งกองทหารไปประจำที่เกียวโตเพื่อควบคุมการเคลื่อนไหวของทางราชสำนักด้วย เรียกได้ว่าจากเหตุการณ์นี้เท่ากับเป็นการเสริมอำนาจอย่างมากมายให้แก่ตระกูลโฮโจ จากเหตุการณ์นี้ได้ทำให้ทุกคนได้ทราบถึงอำนาจของทหารที่ตะมะกูระ จากนั้นทางราชสำนักก็ไม่ได้รับการสนับสนุนจากขุนนางชั้นสูง หรือพวกองค์กรทางศาสนาอีกต่อไป ต่างก็ไปให้ความร่วมมือกับรัฐบาลของตระกูลโฮโจ เป็นการเปลี่ยนอำนาจอย่างชัดเจนจากเกียวโตมาสู่ตระกูลโฮโจ, อ้างจาก พรณี ฉัตรพลรักษ์ และ ปรียา อิงคาภิรมย์ โสริเอะ, งานวิจัยเรื่องเจ็ดศตวรรษแห่งการครองอำนาจของนักรบญี่ปุ่น, น. 12–13.

17) Jeffrey P. Mass, The Bakufu in Japanese History (Stanford: Stanford University Press, 1985), pp. 69–71.

18) คะมิ = พระเจ้า, คะเซะ = ลม คะมิกะเซะ คือ ลมของพระเจ้า ชาวญี่ปุ่นเชื่อว่าเป็นลมที่เกิดจากแรงบันดาลใจเทพเจ้าที่มาช่วยคอนมองโกลบุกและได้ทำลายกองทัพเรือของกองทัพมองโกลจนทำให้ต้องพ่ายแพ้แก่ญี่ปุ่น

19) พวกจิโตะนั้นจัดการเกี่ยวกับเรื่องที่ดินเอง ซึ่งการตัดสินใจนั้นนำที่ดินที่ยึดได้แบ่งเป็น 2 ส่วน ส่วนหนึ่งแบ่งให้เจ้าของเดิม อีกส่วนหนึ่งเป็นของตนเอง ซึ่งการตัดสินใจเรื่องที่ดินในลักษณะนี้ทำให้จิโตะกลายเป็นชนชั้นเจ้าของที่ดินชนชั้นใหม่ ที่ไม่เพียงแต่เป็นตัวแทนของรัฐบาลทหารที่ถูกส่งไปเก็บค่าเช่าที่ดินต่างๆ ให้แก่รัฐบาลกลางเท่านั้น แต่ว่ากองกำลังทหารของรัฐบาลหรือพวกจิโตะเหล่านี้ได้มีอำนาจในการปกครองเพิ่มขึ้นเป็นอย่างมากแต่เดิมนั้นเคยแค่ถูกแต่งตั้งเพื่อไปดูแลความสงบเรียบร้อย และพิทักษ์ผลประโยชน์ต่างๆ ให้กับรัฐบาลกลางเท่านั้น แต่ต่อมาได้ผันตัวเองไปเป็นผู้จัดการที่ดินที่มีความผูกพันและมีความเกี่ยวข้อง

โดยตรงกับชาวนาในท้องถิ่น และมีอำนาจทางทหารในท้องถิ่นต่างๆ อย่างมากด้วย, อ้างจาก พรณี ฉัตรพลรักษ์ และปรียา อิงคาริมย์ โฮริเอะ, งานวิจัยเรื่องเจ็ดศตวรรษแห่งการครองอำนาจของนักรบญี่ปุ่น, น. 15-16.

บรรณานุกรม

หนังสือ

พรณี ฉัตรพลรักษ์ และปรียา อิงคาริมย์ โฮริเอะ. งานวิจัยเรื่องเจ็ดศตวรรษแห่งการครองอำนาจของนักรบญี่ปุ่น. กรุงเทพมหานคร: สถาบันเอเชียตะวันออก มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2532.

พิพาดา ยังเจริญ. จักรพรรดิ ชุนนาง นักรบ และพ่อค้า ในสังคมญี่ปุ่นก่อนสมัยใหม่. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2546.

พิพาดา ยังเจริญ. ประวัติศาสตร์อารยธรรมญี่ปุ่น. กรุงเทพมหานคร: โครงการตำราคณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2535.

เพ็ชรี สุมิตร. ประวัติศาสตร์อารยธรรมญี่ปุ่น. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2516.

หนังสือแปล

จอห์น เค แฟร์แบงก์ และ เอ็ดวิน โอ โรเซาเออร์. อารยธรรมตะวันออก. เล่ม 4. แปลโดย จำนง ทองประเสริฐ, นิทัศน์ ชูทรัพย์, วิจินดา ไกรฤกษ์ และเขียน วีระวิทย์. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย, 2511.

Books

- Hall, John W. Government and Local Power in Japan. Princeton: Princeton University Press, 1966.
- Helen, C. McCullough. The Tale of the Heike. Stanford: Stanford University Press, 1988.
- John W. Hall. Japan from Prehistory to Modern Times. Tokyo: Charles.E.Tuttle Company 1983.
- John W. Hall. Government and Local Power in Japan 500 to 1700. New Jersey: Princeton University Press, 1980
- Mass, Jeffrey P. Court and Bakufu in Japan : Essays in Kamakura History. London: Yale University Press, 1982.
- Mass, Jeffrey P. and John W. Hall. Medieval Japan: Essays in Institutional History. Stanford: Stanford University Press, 1988
- Mass, Jeffrey P. The Development of Kamakura Rule 1180–1250. Stanford: Stanford University Press, 1979.
- Mass, Jeffrey P. The Bakufu in Japanese History. Stanford: Stanford University Press, 1985.
- Minoru, Shinoda. The Founding of the Kamakura Shogunate 1180–1185. New York: Columbia University Press, 1960.

Norman, E.H. Origins of the Modern Japanese State. New York: Pantheon Books, 1978.

Reischauer, Edwin O. The Story of A Nation. Harvard University: McGraw-Hill Publishing Company, 1970.

Sansom, George. A History of Japan To 1334. Tokyo: Charles E. Tuttle, 1974.

นางสาวพิมพ์ฉัตร ดิษยบุตร

การศึกษา

อักษรศาสตร์บัณฑิต มหาวิทยาลัยศิลปากร (พ.ศ. 2543)

ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ (พ.ศ. 2547)

ปัจจุบัน

เลขานุการหลักสูตร คณะการบริหารอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว

วิทยาลัยนานาชาติ มหาวิทยาลัยมหิดล